

споживчого продукту, забезпечуючи при цьому високий синергійний ефект від свого функціонування як системи.

5. Економічні взаємовідносини в інтегрованих формуваннях доцільно базувати на такій їх формі, як оплата за продукцію, особливо у випадках, коли необхідно забезпечити активний вплив інтегратора на якість продукції та терміни її поставок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валентинов В. Теоретичні питання сутності еквівалентності економічних відносин. //Економіка АПК.- 2002.- №8.- С.48-50.
2. Гончарук С.М. Розвивати інтеграцію виробництва і промислової переробки молока// Економіка АПК.-1999.-№2.-С.53-54.
3. Лапа Ю. Самоорганізація ринкових відносин у сільському господарстві //Економіка АПК. – 2003.- №1.- С.56-59.
4. Талавира І. Цілісність міжгалузевих зв'язків у системі розвитку АПК. //Економіка АПК. – 2003.- №10.- С.45-48.
5. Філоненко О. Аграрні відносини: зміст, розвиток, майбутнє. – К.: Урожай, 1996.- С.208.

УДК 338.246

РЕЗУЛЬТАТИ АГРАРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

***О.В.Грищенко**, кандидат економічних наук, доцент*

С.О.Заїка

Харківський державний технічний університет сільського господарства

Організаційна трансформація реструктуризованих в процесі реформ аграрних підприємств призвела до порушення традиційних науково-обґрунтованих систем землеробства, неефективного використання матеріально-технічних ресурсів, і, як наслідок, до зниження ефективності сільськогосподарського виробництва. В таких умовах відбулося погіршення фінансового стану агропромислових підприємств, поглибився диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, зростає соціальна напруга на селі.

Багато питань можна вирішити на рівні окремого регіону. Тому дане дослідження ставить питання про необхідність в умовах побудови демократичного суспільства та лібералізації економічних відносин розробляти і впроваджувати на рівні регіонів власну регіональну політику відповідно до основних принципів загальнодержавної аграрної політики, яка повинна більш повно враховувати специфіку конкретного регіону.

Із цих позицій бачиться якісно нова роль державних органів управління сільським господарством на регіональному рівні. Формування та здійснення регіональної аграрної політики і принципово нові, характерні для ринкової економічної системи, функції управління здатні перетворити ці адміністративні установи на координаційні центри забезпечення постреформованого розвитку аграрного сектору.

Дане дослідження базується на робочій гіпотезі існування на регіональному рівні деяких закономірностей процесу ринкової трансформації у сільському господарстві, а також чинників, які сприяють, або, навпаки, уповільнюють бажані зміни. Виявлення та інтерпретація таких тенденцій і факторів, з урахуванням регіональних та галузевих особливостей, є предметом даного дослідження.

В сучасних умовах доля Державного бюджету, яка спрямовується в АПК та на розвиток села, не перевищує 3,5% (в 1990 році цей показник складав 33%). Недостатнє фінансування галузі, становище загострення внутрішньорегіональної та комунальної конкуренції ставить перед адміністраціями на різних рівнях питання про розробку відповідної регіональної та структурної політики, складовою частиною якої є політика з розвитку сільської місцевості.

Політика підтримки тільки сільського господарства є недостатньою для розвитку сільської місцевості, так як зв'язки сільського господарства з іншими галузями у сфері агробізнесу мають функціонально обмежений характер. Якщо при розробці загальної політики ЄС у 1992 році основна увага приділялася організації спільного ринку, в 1999 році підвищилося значення компенсацій, то у першому десятиріччі теперішнього сторіччя у загальній аграрній політиці ЄС першість переходить до розвитку сільської місцевості [4].

Здійснення науково обґрунтованої аграрної політики передбачає наявність дієвих інструментів державного регулювання у регі-

оні. Аналіз досвіду регіональної політики у сільському господарстві розвинених країн свідчить, що різні вчені порізно оцінювали її роль та значення. Так, відомий американський вчений-регіоналіст С.Денісон був прибічником адміністративних методів регулювання депресивних регіонів. Інший відомий авторитет у цій області, А.Леш, навпаки, був противником адміністрування і відстоював необхідність лібералізації господарської діяльності в регіонах. Яскравим прикладом розвитку регіональної науки в США в середині 30-х років була програма прискореного розвитку депресивного регіону в басейні річки Теннессі, завдяки реалізації якої в наступні 30 років обсяг сільськогосподарського виробництва в регіоні подвоївся, а середній дохід на душу населення виріс у 8 разів [5].

У наступні періоди регіональні дослідження проводилися в Англії, Німеччині, Японії, Канаді, Бельгії та інших країнах. У 60-х роках підвищена увага приділялась соціальному та екологічному розвитку територій, в результаті чого виник специфічний напрямок національних політик практично усіх держав — регіональна політика, яка оцінювалася як сектор роботи у сфері державного регулювання, регіонального планування та економічного програмування.

Успіхи країн Західної Європи, США, Канади, Японії, Китаю зобов'язані не стільки розвитку ринкових відносин, скільки обмеженню дій саморегулювання з використанням зовнішніх важелів впливу. Мова йде про державні програми підтримки сільського господарства через дотації, квоти, кредитно-податкову політику. Особливо велике значення має державна підтримка села. Витрати України на здійснення аграрної політики за останні роки складають \$ 5, тоді як в США — \$ 271, Канаді — \$ 238, в країнах ЄС — \$ 480 на одного мешканця села.

За 1990-1999 роки ВВП України впав на 59,1%, а виробництво сільськогосподарської продукції — на 53,3%. Диспаритет цін на промислову і сільськогосподарську продукцію зріс за 1991-1999 роки у 5,19 рази, тобто ціни на промислову продукцію виросли в 4,98 рази, ціни, сплачувані сільгоспвиробникам за їх продукцію, в 0,96 рази [3]. У наступні роки, досягши “дна”, падіння виробництва припинилось і, завдяки істотно кращим погодним умовам для господарювання на селі, обсяг продукції в 2000 році збільшився на

9,2%, в 2001 році — на 9,9% і в 2002 р. — на 1,9%. Але при цьому випуск сільськогосподарської продукції у 2002 році становив в Україні 57% від того, що селяни виробляли в 1989 році [1].

Складні погодні умови 2003 р. знову додали труднощів українському селу. “Погода мов би віддзеркалювала недосконалість державного регулювання здійснюваних в Україні аграрних відносин” — підкреслюють М.Зубець і В.Юрчишин і пишуть про “відсутність всебічно відпрацьованої і схваленої аграрної політики...” [2], ставлять питання і вносять конкретні пропозиції щодо необхідності створення “нової аграрної політики”.

Проти сучасної аграрної політики і впроваджуваних реформ, згідно з “Науково-методологічним і нормативно-правовим забезпеченням реформування земельних відносин та аграрного сектору України” (автори: П.Саблук, А.Гальчинський, П.Гайдуцький, А.Даниленко, І.Кириленко, М.Гладій та інші) з різкою критикою виступають також С.Дорогунцов, В.Крищенко, О.Гош та інші через те, що сільське господарство і село в Україні продовжують деградувати, що курс аграрних реформ не виправляється, проблема заслуговує неупередженого і глибокого її розгляду [1].

На основі проведених досліджень сільських поселень Харківської області, на наш погляд, вимальовується картина, яка підтверджує те, що держава безпідставно відмовилася від цілеспрямованого регулювання ринкових відносин у потрібних для самого ринку напрямках, а саме: від економічної підтримки однієї з важливіших галузей економіки — агропромислового комплексу. Про це говорять дані, наведені нижче.

Протягом останніх 10 років в регіоні, яким є Харківська область, спостерігається зменшення чисельності сільського населення на 9%. Загальна кількість працюючих скоротилась майже на 19%. Кількість безробітних у сільській місцевості збільшилася у 3 рази. Із загальної кількості населених пунктів, а їх охоплено обстеженням 1684, тих, в яких кількість померлих перевищує кількість народжених, становить 92,6%.

515 населених пунктів, в яких проживає 151 тисяча осіб (24,3%), знаходяться на значній відстані від дороги з твердим покриттям, 772 населених пункти знаходяться на певній відстані до

найближчої зупинки громадського транспорту, у них проживає 131 тисяча осіб (21,1%). Не мають вулиць з твердим покриттям 389 населених пунктів (23,1%), 918 (54,5%) — освітлених вулиць. Із загальної кількості житлових будинків використовується сезонно або пустують 29 тисяч. Жителі 58 населених пунктів (3,4% від загальної кількості) не мають ніяких видів благоустрою (газу, води, опалення, телефону).

Із дитячих дошкільних закладів діють за призначенням 73,3%, шкіл — 97,4%. Населені пункти, що не мають закладів культури, становлять 59% від загальної кількості населених пунктів, бібліотек — 61,9%, кіноустановок — 87,1%, лікарняних закладів — 51,8%, торговельних — 33,4%, служб побуту — 98,0%, відділень зв'язку — 65,5%, культових споруд — 92,8 %, спортивних приміщень — 88,7%, їдалень, кафе, чайних тощо — 76,7%.

Для досягнення поставленої мети дослідження автори прагнули до поєднання теоретичного обґрунтування та його емпіричного підтвердження, яке засноване на офіційних статистичних даних, а також отриманих шляхом проведення соціометричних досліджень: анонімних анкетних опитувань.

Аналіз, виявлення та впровадження властивих регіону принципів та методів реалізації аграрної політики дали основу для розробки комплексної програми розвитку регіону як багатогранної системи, в якій, крім ефективного використання ресурсів, передбачаються передумови для покращання якості життя різних груп населення, урахування специфічних культурних, соціальних та інституційних факторів.

На наш погляд, в сучасних умовах велика увага повинна приділятися розвитку сільської інфраструктури, переробці продукції, розвитку місцевих ремесел, сфери послуг. Створення підприємств, які б ефективно працювали у сільському господарстві, а також в першій та третій сферах АПК сприятиме зайнятості населення, зміцненню економічних основ регіону.

Головною метою регіональної політики Харківщини стає розкриття економічного потенціалу, структурна перебудова, створення бажаних умов для швидкої адаптації підприємств до умов, які змінюються, притягнення в регіон інвестицій для розвитку сільсь-

кої місцевості. Їх використання у сільському господарстві припиняє міграцію та маргіналізацію більшої частини населення. Цьому сприяє також формування ринку різних видів послуг в соціальній та виробничій сферах в сільській місцевості.

Інтеграція сільського господарства в розвиток сільської місцевості сприятиме поступовому подоланню негативних тенденцій, які склалися при формуванні територій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорогунцов С., Крищенко В., Гош О. Недолуге виправдання руйнівних аграрних реформ в Україні // Голос України від 21 жовтня 2003р., № 198 (3198).
2. Зубець М., Юрчишин В. Проблема села – турбота держави // Голос України від 15 серпня 2003 р.
3. Лукинов И.И. Эволюция экономических систем. – М., 2002, с. 322
4. Региональные аспекты аграрных преобразований: политика, реструктуризация, рыночная адаптация. Под редакцией Петера Тиллака и Виталия Зиновчука – Halle, IAMO, 2003, 236 с.
5. Samuelson P.A. and W.D. Nordhaus. Economics. 13th Ed. – McGraw Hill Book Company, 1989.

УДК 657

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ФОРМУВАНЬ

Л.В.Гуцаленко, кандидат економічних наук, доцент

О.А.Мельничук

Вінницький державний сільськогосподарський університет

Розвиток ринкових відносин та реформування форм власності в Україні зумовили виникнення нового механізму господарювання та перехід до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Сільське господарство — сектор економіки, де найбільшою мірою проявляється модель ринку чистої конкуренції, а його результативність цілком залежить від використання специфічного ресурсу — землі, родючість якої потрібно постійно відновлювати.